

Rehabilitační ošetřovatelství

doc. PaedDr. Libuše Smolíková, Ph.D.

Klinika rehabilitace a TVL

Univerzita Karlova Praha, 2.LF a FN Motol

Únor 2011

libuse.smolikova@lfmotol.cuni.cz

Rehabilitační ošetřovatelství je uplatnění rehabilitačních principů do ošetřovatelských úkonů s cílem zkvalitnit základní péči o pacienta.

Praktické využití základních pravidel fyzioterapie, které provádějí zdravotníci.

Pozitivní vliv této péče je založen na tzv. *sumaci podnětů*, opakováním, dlouhodobém a především nepřetržitém využívání jednoduchých, ale účinných rehabilitačních úkonů.

Všichni, kteří se podílejí na péči o nemocné, včetně rodinných příslušníků, musí umět praktickou manipulaci s nemocným.

Rehabilitační ošetrovatelství cíleno k prevenci primárních a sekundárních změn. Jako názorný příklad lze uvést prevenci svalových kontraktur nebo dekubitů u imobilních pacientů.

Je třeba zdůraznit, že pravidla rehabilitačního ošetrovatelství je nutné provádět po celých 24 hodin, vždy s ohledem na aktuální stav pacienta.

Rehabilitační ošetrovatelství – týmová práce:

Fyzioterapeut

Lékař

Sestra

PZP

Rodinný příslušník

Edukace, opakování, konzultace, pomůcky a technické vybavení

Mezi základní úkony rehabilitačního ošetrovatelství patří:

1. polohování
2. manipulace s pacientem
3. péče o průchodnost dýchacích cest
4. péče o celkovou pacientovu kondici
5. prevence tromboembolické choroby
6. psychologický aspekt

1. Polohování

Polohováním rozumíme ukládání nemocného nebo částí jeho těla tak, abychom předcházeli vzniku komplikací ze špatné polohy

Uplatňuje se především polohování **preventivní**, zabraňující vzniku bolesti, zhoršení ventilace plic, vzniku deformit, kontraktur, omezení rozsahu pohybu v kloubech, vznik dekubitů, omezení zkrácení svalů, hypotrofii až atrofii svalů

Polohování je „statickou“ složkou terapeutických postupů, při jeho provádění vyžadujeme (není-li pacient v bezvědomí) jeho aktivní spolupráci

Polohováním zařazeným do průběhu celého dne zamezujeme výše jmenovaným poruchám a podporujeme zachování stávající normální pohybové funkční aktivity

Polohování - pomůcky

Polohovací lůžka, speciální matrace a podložky

- Pomůcky všech tvarů a velikostí z molitanu a jiných speciálních hmot
- Polohovací dlahy, desky, bedničky, sáčky s pískem, klíny, válce
- Speciální pomůcky (nafukovací dlahy, dlahy s termoplastu, derotační boty)

Polohovací židle a sedačky

Polohovací vozíky

Polohování - obecné zásady

- Pokud je pacient schopen polohu měnit sám, pak mu při její změně pouze dopomáháme a zajistíme ji pak pomůckami
- Pokud pacient není schopen měnit polohu, provádíme její změny pasivně
- Změny provádíme přes den nejdéle po 2 hodinách, v noci po 3 hodinách

V případě potřeby i mnohem dříve - bolest, poruchy cití a pod.

Zvolenou polohu opakovaně kontrolujeme a dle potřeby opravujeme nebo měníme

Polohování - základní polohy

Poloha na zádech – supinační

Poloha semisupinační

Poloha na boku

Poloha semipronační

Poloha na bříše - pronační

Polosed

Vertikalizace

Cíle polohování

Regulace svalového tonu

Prevence kontraktur

Prevence pneumonie

Prevence dekubitů

Zlepšení oběhových funkcí

Omezení nebezpečí poškození periferních nervů

Zlepšení vigility a pozornosti

Prevence vzniku kloubních deformit

Snížení intrakraniálního tlaku

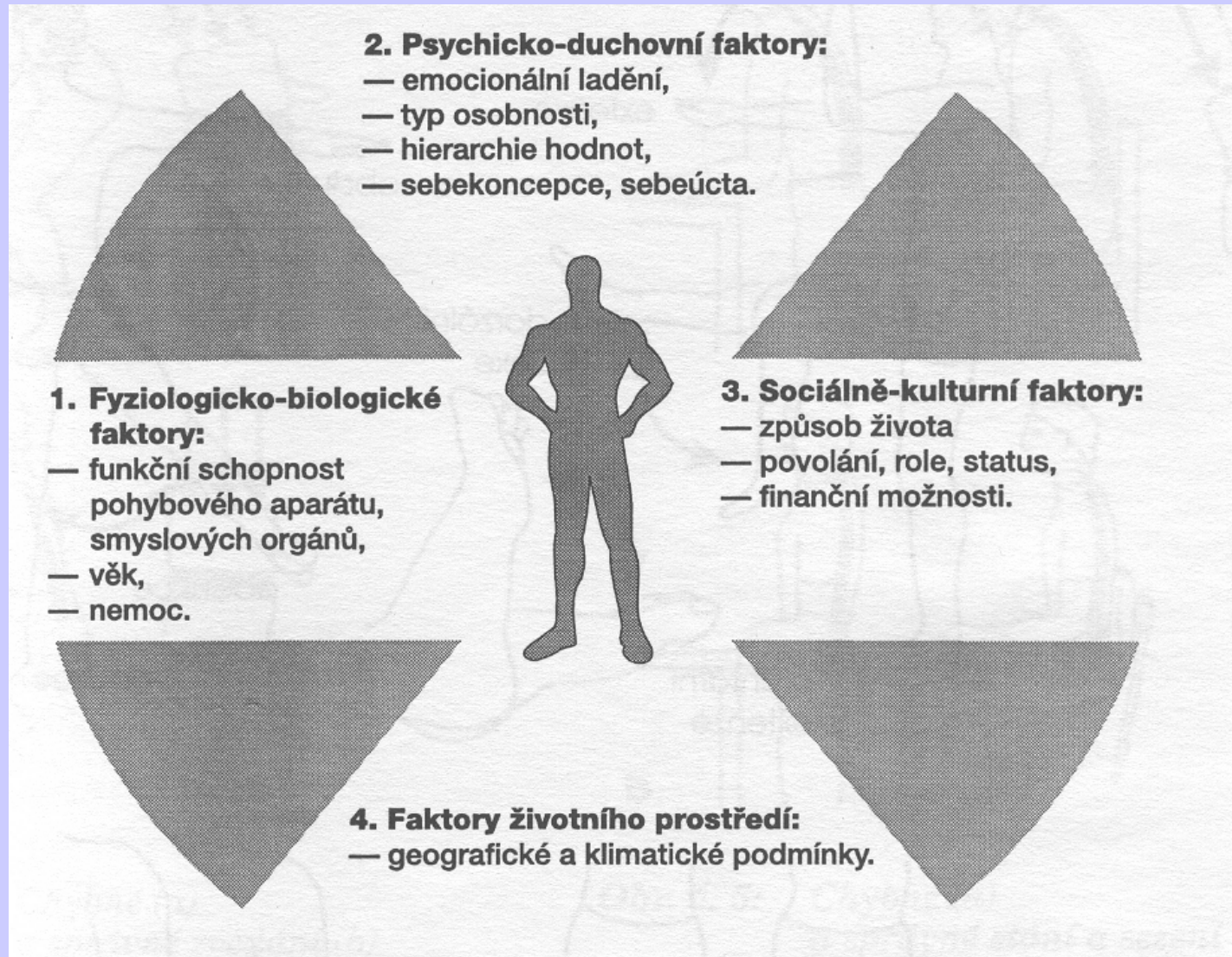
2. Manipulace s pacientem

Pohybová aktivita na lůžku

Cílem manipulace se současnou aktivní účastí nemocného je dosažení lokomočních schopností opakovaným prováděním normálních pohybových projevů.

Předpokladem jejich správného provedení je převážně manuálně terapeutem vedený pohyb v prostoru a čase tak, aby byla udržena pasivní a aktivní kloubní pohyblivost, optimální rozložení svalového napětí při změnách poloh a pohybu vedoucí k plné funkční aktivitě.

Faktory ovlivňující pohyb člověka

Manipulace s pacientem

Učíme a provádíme:

Posouvání, přesuny

Přetáčení (otáčení) ze zad na bok

Posazování, sed

Vstávání

Stoj

Chůze

Manipulace s pacientem

Průběh těchto pohybových aktivit je charakterizován :

Přesným časovým zařazením pohybů hlavy, horních, dolních končetin a trupu do celkového pohybového projevu např. sedu

Přesným manuálním kontaktem na určitých místech těla nemocného (trup a jemu nejbližší klouby - ramena, pánev, kyčel), kterým podporujeme fyziologický pohyb

Přesným manuálním kontaktem (tlakem, tahem, vibrací...), kterým inhibujeme nežádoucí pohybový projev

Přesným směrem, kterým vedeme pohyb

Opakováním těchto činností

Manipulace s pacientem

Pohybovou aktivitu za spolupráce nemocného zaměřujeme určitým směrem, zařazujeme ji do funkčních aktivit běžného života.

Pohyb provádíme pomalu, v ose dané končetiny nebo celého lokomočního komplexu, dáváme čas nemocnému na prožití pohybu a jeho uvědomění, vyvarujeme se pohybu rychle provedenému a vyvolávajícímu bolest .

Kontrolu nad pohybovým provedením jmenovaných základních pohybových projevů získává nemocný soustavným opakováním těchto činností několikrát za den pod vedením ošetrovatelského týmu.

Vertikalizace a lokomoce – podporujeme:

Kloubní pohyblivost jednotlivých segmentů a částí těla navzájem

Normální rozložení posturálního svalového napětí

Normální plynulý ekonomický pohyb, který nemocného nezatěžuje

Normální senzomotorické vjemy : symetrie, vzpřímení, rovnováha, zatížení, odlehčení, relaxace

Vlastní orientaci o tělesném schématu a zacházení s ním gnostické (rozeznávací) funkce

Svalovou sílu

Vytrvalost a celkovou tělesnou kondici (orientačně)

Normalizaci krevního oběhu

Prevence osteoporózy

Prevence vzniku degenerativních změn chrupavek, vaziva a kloubních pouzder

Zamezení vzniku heterotopických osifikací:

neurogenní heterotopická osifikace (NHO) - forma nové extraoseální ektopické kosti v měkkých tkáních v okolí kořenových i periferních kloubů u pacientů s neurologickým deficitem: nejčastěji u poúrazových stavů – nejčastěji u kyčelního kloubu, omezení rozsahu pohybu, otok měkkých tkání, periartikulární erytém, subfebrilie, bolest (u pacientů se zachovalým citím).

3. Péče o průchodnost dýchacích cest

Péče patří k základním pravidlům rehabilitačního ošetřovatelství - individuální spolupráce odborné sestry a fyzioterapeuta.

Péče o průchodnost dýchacích cest se zajišťují:

Inhalace a zvlhčování

Uvolňování hlenů a stimulace prohloubeného dýchání

Odsávání uvolněných hlenů

Manipulace a polohování pacienta s cílem volné a snadné ventilace

Péče o průchodnost dýchacích cest

Volně průchodné dýchací cesty jsou podmínkou optimální ventilace pacienta.

Autočistící mechanismy dýchacích cest lze ovlivnit vnitřními a zevními faktory a je-li autoclearance hygieny dýchacích cest omezena či porušena, je nutné co nejdříve obnovit volnou průchodnost.

NE BUBLÁNÍ A NAFUKOVÁNÍ GUMOVÝCH RUKAVIC

Respirační fyzioterapie:

Techniky hygieny dýchacích cest

Dechové trenažéry (individuální) – v pooperační a JIP péči:

inspirační – ovlivňují distribuci nadechovaného vzduchu - ventilaci

expirační – podporují expektoraci – prevence plicních komplikací

So many physio, so little time

4. Péče o celkovou pacientovu kondici

Cíl: udržet pacienta v nejvyšší možné kondici – aktivní a pasivní pohyby

Prostředek: kondiční cvičení, aktivní cvičení

Pacient je provádí s fyzioterapeutem nebo po instruktáži cvičí aktivně:
sám pacient, opakovaně v průběhu dne
za dohledu ošetřujícího personálu několikrát za den

Pokud není pacient schopen aktivních pohybů, provádí fyzioterapeut pasivní pohyby či pohyby s dopomocí (asistované pohyby)

Aktivní pohyby dělíme podle

7.1.1 svalové kontrakce
svalové práce

izometrické

izotonické (izokinetické)

koncentrické

excentrické

7.1.2 energetické náročnosti

kyvadlové

švihové

tahové - vedené

a proti odporu

Obr. č. 5 - Pasivní pohyb do flexe v kyčelním a kolenním kloubu.

Obr. č. 12 - Pasivní pohyb v ramenním kloubu do flexe.
Pohyb nad 90° je prováděn se souhybem lopatky.

Obr. č. 6 - Pasivní pohyb do flexe v kyčelním, kolenním a hlezenném kloubu.

5. Prevence tromboembolické choroby

Ke vzniku tromboembolických komplikací přispívá stáza v krevním řečišti, změny homeostázy a trombofilní změny stěny cév.

Prevence: polohování pacienta, jeho mobilizace a zlepšování návratu žilního proudu - bandážování CELÝCH DK.

Aktivní pohyby v kloubech:

hlezenní: cirkumdukce, flexe a extenze nohy,

kolenní: flexe a extenze, vždy spojeno s izometrickou kontrakcí svalů

kyčelní: rotační pohyby

Časová orientace: cvičení 1 min / hodinu

Cvičební přístroje: motomed, hrazdička, pružné tahy, činky, therabandy (různé tahové, pružné odpory)

6. Psychologický aspekt rehabilitačního ošetřovatelství

V péči o pacienta platí: **trpělivost, vlídnost, laskavost.**

velmi obtížné v běžném provozu a provozním shonu

Chválit. Chválit. Chválit.

Povzbuzovat pacienta k další aktivitě/rehabilitaci.

Stagnuje-li zdravotní (fyzický) stav - pozitivní ladění, motivovat,
podpora pacienta v samostatnosti, soběstačnosti a aktivitě

Etické chování – důvěra, upřímnost .....